

BİR CUMHURİYET AYDINI OLARAK ATTILA İLHAN'IN FİKİRLERİNDE EĞİTİM OLGUSU

Öğr. Gör. Esra Bal Esen
K.K. Astsubay Meslek Yüksekokulu
Çayırhisar / Balıkesir
esrabalesen@hotmail.com

“En önemli, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitim, bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum halinde yaşatır ya da bir milleti esarete ve sefalete terk eder.”

M. Kemal ATATÜRK (1924)

Özet

Attila İlhan'ın eğitim konusundaki fikirlerinin ana eksenini Tevhid-i Tedrisat Kanunu oluşturmakla birlikte bu konudaki fikirlerinin yabancı dille eğitim, imam hatip okullarının konumu ve köy enstitüleri özelinde yoğunlaştığı dikkatleri çekmektedir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, öğretimde birliği sağlayarak ulusal, demokratik ve laik cumhuriyetin çağdaş aydınlarını yetiştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Ancak İlhan'a göre, 1950'li yıllardan sonra imam hatip okullarının açılması ve yabancı dille öğretim yapan devlet liseleri teşebbüsleriyle Tevhid-i Tedrisat delinmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Attila İlhan, Tevhid-i Tedrisat, imam hatip, yabancı dille eğitim.

FACT OF EDUCATION IN ATTILA İLHAN'S VIEW AS A REPUBLIC HIGHBROW

Abstract

The law on Unification of Education underlies Attila İlhan's ideas with regard to education and besides, it draws attention that his ideas about this subject centre upon education in foreign language, the position of Religious Vocational Schools and Village Enstitutes.

The Law on Unification of Education was designed with the aim of training modern highbrows of national, democratic and secular republic by providing a unity of education. However, in Attila İlhan's opinion, The Law on Unification of Education was broken due to the establishment of Religious Vocational Schools after the 1950s and the attempts of public high schools teaching in foreign language.

Keywords: education, Attila İlhan, The Law on Unification of Education, Religious Vocational Schools, teaching in foreign language.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin temel eğitim kurumları olan medreselerin verdiği eğitim, devletin kuruluş ve yükselme döneminde oldukça iyi bir seviyede bulunmaktaydı. 17. yy'a gelindiğinde ise devletin tüm kurumları gibi eğitim kurumunda da gerileme süreci başlamıştı. Kurtuluş mücadelesinin ardından kurulan genç cumhuriyetin toplumsal yapısı devrimlerle inşa edilirken eğitim konusunda da önemli adımlar atıldı. Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanununun kabul edilmesi eğitim kurumunda yapılan en önemli yenilikti. Bu kanunla, pozitif bilimlerden tamamen uzaklaşmış olan medreseler kapatılarak bütün okullar tek çatı altına alınmış ve millî bir eğitimin temelleri atılmıştır.

Eğitim konusundaki görüşlerinde her zaman çıkış noktası olarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu alan İlhan, bir milletin fertlerinin "bir" eğitim görebileceğini, iki türlü eğitimin bir memlekette iki türlü insan yetiştireceğini, bu durumun ise duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarına tamamiyle aykırı olduğunu ifade etmektedir.

İlhan, 1920'li yıllarda Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in, 'Misak-ı Maarif' diye vasıflandırılacak bir tamim yayımladığını ifade etmektedir. Bu tamime göre, cumhuriyet maarifi, tedrisatta şu amaçları güdecektir:

1. Ulusal duygular güçlendirilmeli, değişik görüşlere ancak ulusal varlığa zarar vermemeleri koşuluyla saygılı davranılmalıdır.
2. Yeni kuşaklar, çalışma ve üretici olma düşünceleriyle yetiştirilmelidir. Ülkenin kalkınması ancak böyle sağlanabilir.
3. Uygar dünyada, uygur ve insancıl (hümanist) ülküler taşımak gereklidir (İlhan, 2005b).

İlhan'ın ulusal, demokratik ve laik cumhuriyetin çağdaş aydınlarını yetiştirmek için tasarlanmış olduğunu belirttiği Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu yedi maddeden oluşmaktadır. Bu kanun Türkiye'deki bütün bilim ve eğitim kurumlarını Maarif Vekâleti'ne bağlamıştır. Bu kanunla birlikte medrese, tekke ve zaviyeler kapatılmakta, bunların yerine münhasıran din adamı yetiştirecek imam hatip meslek okullarının kurulması önerilmektedir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu, eğitim bakanlığının emri altına vermiştir. Bu kanunla birlikte, tek tip ulusal liseler ortaöğretimi vermek zorunda olmuştur. Sanat okulları ve bunlar içinde akşam sanat okulları kurulmuştur. Bu çerçeve içinde Türkiye'de üç dört nesil yetişmiştir (İlhan, 2010b).

Ulu önder Atatürk, 1921 yılındaki bir konuşmasında millî eğitim konusunda şunları söylemektedir:

"...millî bir terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve fitri vasıflarımızla hiçbir münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelen bütün tesirlerden uzak, millî seciyemiz ve tarihimizle mütenasip bir kültür kastediyorum..." (Temmuz 1921, Atatürk)

Tevhid-i Tedrisat Kanunu Türkiye'de:

1. Yabancı okulları, yani misyoner okullarını tasfiye etmiştir.
2. Dinî okulları, yani tekkeleri, medreseleri vb. diğer dinî müesseseleri tasfiye etmiştir. Bunların yerine laik demokratik eğitimi sağlayabilmek için eğitimi birleştirerek bir tek sistem haline getirmiştir. Bunun için de örnek olarak Fransa alınıp laik, demokratik ve ulusal bir eğitim için liseler kurulmuştur. Yani öncelikle ulusallık kurulmuş, ardından onun gelişebilmesi için ulusal eğitim ve öğretim kurulmuştur (İlhan, 2010a).

İlhan'a göre millî eğitim ulusal olmak zorundadır. Bağımsız ülkelerin tamamında durumun böyle olduğunu ifade eden İlhan, ulusal eğitimin, ulusal demokratik devrimin yurttaşlarını yetiştireceğini ifade etmektedir. Ona göre yurttaş kul değil, cumhuriyeti muhafaza ve müdafaa sorumluluğunu taşıyan istiklal-i tam yandaşı bireydir. İlhan'a göre sistem yurttaş etkisiz bırakmak için eğitimi ulusallık çizgisinden çıkarmaktadır. Sistemin eğitimi ulusallıktan uzaklaştırma adına iki yolu kullandığını ifade etmektedir:

1. Yabancı dille öğretimi yaygınlaştırmak, yani yurttaş yerine tüketici -üstelik ecnebi malı tüketicisi-yetiştirmek,
2. Din eğitimi yaygınlaştırmak, yani yurttaş yerine mü'min, bir bakıma ahireti dünyaya tercih eden bireyi yetiştirmek.

İlhan bu metodların Tanzimat sonrasında Osmanlı'ya yerleşerek, devletin çöküşünü hazırlamış olduğunu ifade etmektedir (İlhan, 2006:260).

1940'ta eğitimde Yunan / Latin tabanına dönülmüş olduğunu; bu durumun Tanzimat zihniyetine dönüş olduğunun gizlenerek, büyük bir ilerlilikmiş gibi halka sunulduğunu ifade etmektedir. 1941'den itibaren millî eğitim, millî olmaktan uzaklaştırılmıştır. Ona göre, bu tarihten itibaren, aynı zamanda hem dini eğitime fırsat verilmiş hem de sömürge okulları yeniden memleketin her tarafında çoğalmaya başlamıştır (İlhan, 2010b).

İlhan, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun bir yandan yabancı dille öğretim yapan liselerle, öbür yandan imam hatip okullarının liseleştirilmesiyle delinmiş olduğunu, bu durumun ise müdafaa-i hukuk ideolojisindeki tahribatın en çarpıcı örneğini teşkil ettiğini belirtmektedir. Ona göre günümüzün aydını ne Osmanlı münevveri ne de cumhuriyet aydınıdır. Günümüz aydını daha farklı şartlar altında yeniden ortaya çıkarılmış Tanzimat ikiliğinin

ürettiği, kimisi yarı levanten yarı komprador, kimisi yarı ümmetçi yarı mistik yapay bir aydın tipidir. Bu noktada İlhan, bu aydın tipinin yetiştireceği yeni nesillerin son derece ürkütücü olduğunu ifade etmektedir (İlhan, 2005b).

İlhan'ın ifadesine göre 1950'lerden itibaren önce İngilizce öğretim veren kolejler özel olarak örgütlenmekte, kolejler yaygınlaşıp rağbet görmeye başlayınca devletin kendisi İngilizce öğretime geçerek, Anadolu liseleri adı altında zihni Amerikanca işleyen yeni bir tür öğrenci yetiştirmektedir. Ardından İngilizce eğitim yapan üniversiteler açılmaktadır (İlhan, 2005b).

İlhan'a göre yabancı dille öğretimin yanı sıra öğretim kurumlarında dinî bir giriş de olmaktadır. Bununla beraber Arapça tekrar Türk diline ve eğitim sistemine girmiş olacaktır. Aynı zamanda kolejler vasıtasıyla yabancı dille öğretim yanılıgısına tekrar düşülmüştür. Yabancı dille öğretim Osmanlı'nın batmasının sebeplerinden biridir. Gazi Mustafa Kemal'in bu okulların hepsini kapatmış olduğunu ifade eden İlhan, bu kurumların yeniden ve bu kez Türkler tarafından açılmış olduğunu üzüntüyle ifade etmektedir. İlhan, bu durumun tabii neticesi olarak yetişen çocukların geleceklerini, eğitimini aldıkları ülkelerde arayacaklarını ifade etmektedir (İlhan, 2010a). İlhan'a göre, sekiz yıllık ilköğretimin uygulamaya geçilmesi, yalnız imam hatiplerin orta kısımlarını değil yabancı dille eğitim yapan kolejlerin orta kısımlarını da sıkıntıya sokmuş, ortaokul çocuklarını kaybetmek, imam hatip zihniyeti kadar misyoner zihniyetini de rahatsız etmiştir.

İlhan'a göre Kemalizm, erken cumhuriyet dönemindeki ulusal eğitim ve öğretim müfredatı ile temelleri sağlam cumhuriyet aydınları üretmiştir. Ona göre bu aydınların gündemlerinde daima inkılâplar var olmuştur. Oysa soğuk savaş dönemi, İlhan'ın deyimiyle "made in USA" öğretim müfredatı ile sahte demokrasi aydınları yetiştirmiştir. Bu aydınların gündemi yorumlayışı her zaman Tanzimat zihniyetinde olmuştur (İlhan, 2010a).

İlhan'a göre, bugün geçerli olan eğitim sistemi, Mustafa Kemal Paşa'nın Türkiye'de İnkılâp Kanunu olarak kabul ettiği Tevhid-i Tedrisat Kanununun delinmesi ile oluşmuştur. Ona göre günümüzde eğitim adına Tevhid-i Tedrisat ne istiyorsa aksi yapılmaktadır. Böyle bir sistemin içinde gençlerin Gazi Mustafa Kemal'in düşünce sistemini objektif olarak öğrenmesi de mümkün olamamaktadır.

İlhan'a göre eğitimde ve kültürde ulusallık kaybedilmiştir. Eskiden Türkiye'de öğretim ve eğitimin tek olduğunu, bunun da Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile gerçekleştirilmiş olduğunu ifade eden İlhan'a göre bu kanun, Anadolu ihtilalinin temel direklerinden birisi olarak karşımıza çıkmakta, laik ve demokratik liseyi temel öğretim kurumu yapmakta, o liseler de laik ve demokratik yurttaş yetiştirmektedir (İlhan, 2005b:414).

İlhan (2008:185)'in ifadesiyle: "Biz lisedeyken (1940'lı yıllar) tarih, sosyoloji, mantık, estetik, psikoloji ve felsefe derslerinin, hayli okkalı kitapları vardı; belki bu yüzden, erken cumhuriyet döneminde, lise mezunu önemli bir adam, aydın bir yurttaştı."

İlhan'a göre, Tevhid-i Tedrisat bozulduktan sonra Türkiye'de imam hatip okullarının yanı sıra yabancı dille, birçoğu da İngilizce eğitim vermek üzere tasarlanmış olan kolejler kurulmaya başlanmıştır. Bu kadarla da yetinilmeyip, vakıf üniversiteleri açılmıştır. Bu üniversitelerde Türk çocuklarına Amerikan tipi öğretim aşılanmaktadır. İlhan, vakıf üniversitelerinin bu millete hiçbir yararı olmadığını savunmaktadır. Ona göre bu üniversiteler, doğrudan doğruya batılı ülkelerin çıkarlarını savunan ve Türkiye'de etnik ayrılıkları kışkırtmak isteyen kuruluşlardır (İlhan, 2010b).

İlhan'ın düşüncesine göre yabancı sermayenin Türkiye'de vakıf, üniversite, lise ve benzeri düzenlerle iyice memlekete girip gençleri yönlendirmesini önleyecek tedbirler almak gerekmektedir. Ona göre bu yapılmazsa geçmişteki misyoner mektepleri yeniden kurulmuş olacaktır (İlhan, 2010b).

İlhan'a göre bugün eğitim konusunda yapılması gereken ilk iş, ulusallığını kaybetmiş olan eğitim ve öğretimi yeniden ulusallaştırmaktır. Bunun için de öncelikli olarak yabancı okulların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Hiçbir şekilde yabancı dil öğretilmesine karşı olmayan İlhan, yabancı dil öğretiminin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim dili yapılmasına karşıdır. Ona göre yabancı dil öğrenmenin yöntemi başka şekilde

olmalıdır. İlhan'a göre darbelere rağmen inkılâp kanunları Türkiye'de muteberdir. O halde kim eğer Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na aykırı hareket ediyorsa onunla ilgili Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması gerekmektedir.

Yabancı Dille Eğitim Veren Okullara Bakışı

Albertini, "Azgelişmişliğin Mekanizması" adlı eserinde kültür emperyalizminin temel amacının, yerli aydını yerli halka yabancılaştırmak; bu arada, kentlerde birikmiş halkı da kültürsüzleştirmek olduğunu yazmaktadır. Bu noktadan hareketle İlhan, ruhban okulları bir yana, Amerikan kolejleri ve Millî Eğitim'in hizmete açtığı Anadolu liselerinde yabancı dille öğretim gören gençlerin çoğunun ulusallığına yabancılaşmakta, başka kültürlerin kavramlarıyla o dilin değer sistemine göre düşünmekte olduklarını vurgulamaktadır. Bu durum İlhan'a göre, eğitim sisteminde ve gelecek kuşaklarda büyük tahribat yaratmaktadır. İlhan, bu okullardan mezun olan çocukların büyük çoğunluğuna hiçbir surette kendi yurtlarında görev yaptırmanın mümkün olmadığını, kendi öz halklarını beğenmediklerini ifade etmektedir (İlhan, 2008). İlhan 1895 tarihinde, Asya Türkiye'sinde, sadece Amerikan Misyonu'nun 435 okulu ve bu okullarda öğretim gören 19795 de öğrencisi olduğuna dikkat çekmektedir.

İlhan'a göre, Türkiye'de ilkokuldan itibaren yabancı dille öğretim hatasına düşülmüştür. Ona göre, herhangi bir yabancı dil ortamında büyüyen çocuğun hayati tercihlerini ulusal yönde yapacağına inanmak büyük bir hatadır. Ona göre bugün Anadolu liseleri diye adlandırılan ve yabancı dille eğitim veren devlet okulları Anadolu'nun ruhunu silmektedir (İlhan, 2004). Bu noktada Anadolu liselerinin ciddi olarak ele alınmaları gerektiğini düşünmektedir. Yabancı dil öğretimiyle yabancı dille öğretimin farkı anlaşılmalıdır. Türkiye'de Türk okulunda, öğretim ve eğitim ancak ve ancak Türkçe yapılabilir. Ayrıca İlhan'a göre vakıf üniversitelerinin her biri birer yabancı okul sayılır. Bu okullarda iyi bir eğitim almanın imkânı yoktur. Onların vereceği eğitimler daima Amerikan tarzı eğitim olacaktır.

İlhan, yurdumuzdaki (gerçekte bütün dünyadaki) yabancı okulların çeşitli Hıristiyan tarikatlarının misyonerlik faaliyetleri içinde olduklarına, okulları açanlar ya da yönetenlerin papazlar veya rahipler olduğuna dikkat çekmektedir (İlhan, 2008). İlhan, mütareke döneminde Türkiye'nin kurtuluşunu Amerikan mandasında gören kişilerin çoğunun, Osmanlı dönemindeki Amerikan okullarında eğitim görmüş aydınlar olduklarını vurgulamaktadır. Buradan hareketle yabancı dille yapılan eğitimin Türkçe düşünemeyen, millî bilince sahip olmayan, kenti halkına ve toplumsal yapısına yabancılaşmış bir vatandaş yetiştireceğini iddia etmektedir.

İmam Hatip Liselerine Bakışı

İlhan'a göre, imam hatip okulları ve Kur'an kursları, anlaşılabilir ve kabul edilebilir bir ihtiyaçtan doğmuştur. Türkiye ateist değil laik bir ülke olduğuna göre cumhuriyetin imam ve hatibinin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan imam ve hatip okulları, dinî meslek okulları olarak tasarlanmıştır. Bu okulların, öğretim yapısı din olan liselere çevrilmesi soğuk savaş yıllarında gerçekleşmiştir. Ona göre emperyalist sistem, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, komünizme karşı en iyi panzehirin her ülkede dindar aydınlar yetiştirmek olduğunu düşünmektedir. İlhan'a göre Türkiye Cumhuriyeti, imam hatip liseleriyle dolaylı yoldan dindar öğretime doğru kaydırılmış, bu uygulamayla birlikte Tevhid-i Tedrisat Kanunu ciddi bir yara almıştır (İlhan, 2008).

1928 yılında Latin harflerinin kabulünün ardından izinsiz okul ya da kurs açılarak Arap yazısının öğretilmesi yasaklanmıştır. Ana babaların çocuklarına din eğitimi sağlama özgürlüğü, okul eğitimine engel olmayacak şekilde ve bu eğitimin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yetkili sayılacak kişilerce yapılması koşuluna bağlanmıştır. Bu amaçlı okullar açıldığı takdirde devlet denetimine açık olması tasarlanmıştır (Berkes, 2011).

İlhan'a göre, Türkiye'de Amerikan nüfuzunun artmasıyla dinsel eğitim akımının güçlenmesi arasındaki beraberliğin gözden kaçırılmaması gerekmektedir. İlhan, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında Kur'an kurslarının açılmaya başlandığını, Demokrat Parti döneminde bunun daha da yaygınlaşıp geliştirilerek, imam hatip okulları projesi biçiminde olgunlaştırılmış olduğunu belirtmektedir. Bu okullarda halkın mütevazı çevrelerinden gelen çocukların eğitilmesine dikkat sarf edilmiştir. Böylelikle İlhan'a göre dinsiz Bolşevikliğin karşısına imanlı Müslümanlar çıkarılacak, Anadolu halkının Müslümanlık yoluyla denetimi sağlanmış olacaktır (İlhan, 1996).

1949 yılında imam ve hatip yetiştirmek amacıyla, on aylık kurslar açılmıştır. İlhan, imam hatiplerin ilk önce 1949 yılında Ankara ve İstanbul'da kurs olarak iki adet açıldığını daha sonra bu sayının sekize çıkarıldığını ifade etmektedir. İlk açılışları kendilerini hayırsever işadami ve mütefekkir olarak tanıtan İlim Yayma Cemiyeti tarafından olmuştur.

1949 yılında ilkokulların dört ve beşinci sınıflarına haftada iki saat din bilgisi dersi program dışı ve ihtiyari olarak tekrar konulmuştur. Ardından da Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak İlahiyat Fakültesi açılmıştır. 1951 yılına gelindiğinde İstanbul, İzmir ve Konya'da ilk imam hatip okulları açılmaya başlanmıştır. 1956-1957 yılında ortaokullara seçmeli olarak din dersi konulmuştur. 1959 yılında imam hatip okullarına meslek dersi ve ortaokullara din dersi öğretmeni yetiştirmek üzere Yüksek İslam Enstitüsü kurulmuştur. 1967-1968 yılında liselere seçmeli olarak din dersi konulmuştur (Kafadar, 2007).

İlhan, bu liselerde 1951-1952 eğitim-öğretim yılında 88 öğrenci okurken, 1995-1996 eğitim öğretim yılında sayının 515 bine yükseldiğinin altını çizmektedir. Bu okullardan 318 bin 775'i ortaokul, 192 bin 727'si lise olmak üzere toplamda 511 bin 502 öğrencinin mezun olduğuna işaret eden İlhan, kız öğrenci sayısının da 120 bini aştığını ifade etmektedir. İmam hatip lisesi mezunlarına üniversite yolu 1973-1974 ders yılı içinde açılmıştır. 1996 yılına gelindiğinde 36'sı çok programlı, 2'si süper, 107'si Anadolu ve 461'i düz olmak üzere toplam imam hatip lisesi sayısı 809'a çıkmıştır.

12 Mart döneminde imam hatip okulları lise olarak tanımlanmaya başlamıştır. 12 Eylül döneminde ise yüksek öğretime geçiş yapabilecekleri lise statüsüne kavuşmuş, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda din dersi zorunlu hale getirilmiştir (Kafadar, 2007).

İlhan, imam hatip liselerinde okuyanların yüzde 12'sinin ailelerinin ekonomik durumunun ortanın biraz üstünde, yüzde 3'ünün gayet iyi, yüzde 84,9'unun ailesinin ise ya orta halli ya da fakir olduğunu ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle İlhan, muhtemel sosyalist seçmen potansiyelinin imam hatip okullarına yöneldiği çözümlemesini yapmaktadır (İlhan, 2006).

Attila İlhan'a göre, imam hatip mezunlarının geleceği ilahiyat fakültesi ile sınırlandırıldığı takdirde bu okullar eski ve gerçek seviyesini bulmuş olacaktır. Fakat İlhan, en gerçekçi çözümü, Türkiye'nin imam hatip ihtiyacına cevap verecek miktar ve çapta, din ve meslek okuluna dönmekte görmektedir.

Köy Enstitüleri Hakkındaki Fikirleri

Köy enstitüleri, iş ve yaşam okulları olarak düşünebileceğimiz, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesine uygun olarak tasarlanmış eğitim kurumlarıdır. İlhan'a göre köy enstitüleri, Mustafa Kemal tarafından düşünülmüş akıllıca bir teşebbüstür. Bu sistemde önce 1936 yılında eğitim kursları açılmıştır. Eğitim sisteminde, köylere gidilerek askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapan gençler seçilip kendilerine 6-8 ay süreli kurslar verilmiştir. Ardından bu kursu alan kişiler köy öğretmeni olarak ülke genelinde köylere gönderilmişlerdir. Eğitimci, öğretmenden farklı olarak köylüleri çağdaş yaşam konusunda eğitip, onları üretken olmaya sevk etmişlerdir. Eğitimci kursları 1946-1947 yıllarına kadar devam etmiş ve toplam 8 bin 675 eğitimci yetiştirilmiştir. Bu noktada köylü okulları açarak bu okullarda yetiştirilen çocukların tekrar köye gönderilip, köyün kalkınması ve bu sayede cumhuriyet rejimine faydalı olmaları fikri gündeme gelmiştir. Bunun üzerine köy enstitüleri uygulamasına geçilmiştir. Köy Enstitüleri Kuruluş Kanunu'na göre "köy öğretmeni ve köye yarayan meslek erbabı yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilligince Köy Enstitüleri açılır." Yani köy enstitüleri sadece öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmamış olup, köyde ihtiyaç duyulan diğer meslek gruplarına da fayda sağlamıştır. Bu maksatla Köy Bölge Okulları açılmış fakat yarım kalmıştır.

Attila İlhan, köy enstitüleri fikrinin Gazi Mustafa Kemal zamanında son derece makul olduğunu, ancak onun ölümünün ardından İsmet Paşa döneminde bu rejimin sertleşmeye başladığını ifade etmektedir. İlhan'a göre İsmet Paşa işi totaliterliğe doğru götürmeye başlayınca, totaliterlik ideolojisini köylü halka benimsetebilmek için en iyi araç olarak köy enstitülerini, şehirlilere benimsetebilmek içinse halk evlerini kullanmıştır (Aliye, 2001:230). İlhan, bu sürecin ardından yavaş yavaş kültür politikamızın ulusal kültürden Yunan / Latin kültürüne kaymaya başladığını iddia etmektedir. İlhan halk evlerinde Yunan / Latin kültürüne uygun, kendi halkına yabancı

aydınların yetişmeye başladığını iddia etmektedir. Köy enstitülerinde ise köylüyü kalkındırmak adına köyde yaşayacak bir aydın tipi öngörülmektedir.

İlhan'a göre, köy enstitülerinden köylümüzü aydınlatacak akıllı ve bilgili birtakım köylü öncüler yetiştirilebileceğini, ancak köy enstitüsü mezunu aydınlarımızın büyük şehirlerde yaşadığını, amaçlarına sahip çıkmadıklarını ifade etmektedir (Aliye, 2001).

Erol Manisalı'nın (2006) ifadesine göre Attila İlhan, köy enstitülerine karşıdır. Bunu yapay bir enjeksiyon olarak algılamaktadır. İlhan, köy enstitülerini köy düzenine bir müdahale olarak görmektedir. Oysa bu kurumları savunanların temel dayanağı bu müdahalenin devrimci kimliğindedir.

İlhan'a göre normal şartlarda bir ülkenin gelişmesi, köylülüğün azalması üzerine kurulmaktadır. Gelişmiş ülkelere bakıldığında köylü az, şehirli çoktur. Bu noktada İlhan şunları ifade etmektedir:

Türkiye'nin şehirleşeceği çok açıktı. Şehirleşmesi köylünün şehirlere intikal etmesi demektir. Çünkü bir müddet sonra toprak reformu yapılacaktı. Eğer yapılmazsa, büyük toprak sahipleri, topraksızları veya az topraklıları tasfiye edecekler, bunlar şehirlere gideceklerdi. Şehirlere gidince, onların yaşayabilmeleri için fabrikalar kurulması lazımdı. Fabrikalar kurulduğu zaman, onlar işçi olacaktı. (...) İşçi kitlesi de sosyalizme çok açık o zaman. Eğer köylüyü köyde tutacak bir sistem yaparsan... İşte bu anlamda köylüyü köyde tutma projesidir köy enstitüleri (Aliye, 2001:231).

İlhan, Cumhuriyet Halk Parti diktasının faşizan bir iktidar iken¹, köylünün proleterleşmesini önlemek (sosyalizme yolu kapatmak) için kırsal kesimde yaşayanları o kesimde tutmayı amaçlamış, köy enstitülerini bu nedenle örgütlemiş olduğunu ifade etmektedir. İlhan, bu dönemde hükümetin ülke kalkınmasını altyapısal bir dönüşüme bağlamayarak, eğitim seferberliği diye üstyapısal bir kültür çabası olarak aldığını ifade etmektedir. Bu eğitim seferberliği sürecinde kurulan halk evleri kasabada, köy enstitüleri ise köyde Batılı kültürü yayacaklar, bu sayede Türkiye'nin kalkınması gerçekleşmiş olacaktır (İlhan, 2004). İlhan'a göre köy enstitüleri halkçı, demokratik ve laik bir öğretim fikrine sahip olarak, son derece iyi niyetle açılmış olan eğitim kurumlarıdır. Fakat daha sonra bürokrasi tarafından yozlaştırılıp halkın aleyhine çevrilmiştir.

İlhan'a göre halk evleri ve köy enstitüleri Türk halkının içinde bulunan, fakat o zamana kadar ortaya çıkmamış olan birçok değerlerin ortaya çıkmasına fırsat vermiştir. İlhan bu noktada halk evlerindeki tespit kollarını örnek vermektedir. Tespit kolları Anadolu'ya çıkarak derlemeler yapmışlardır. Bugün söylenen türkülerin büyük bir kısmı, o dönemde derlenmiştir. Köy enstitülerinden yetişen çocuklar da o zamana kadar köylüsünü, Anadolu'yu bilmeyen şehirli halk için Türk köylüsünün nasıl yaşadığını, onun zorluklarını anlatan kitaplar yazmışlardır. Attila İlhan'a göre bu iki durum oldukça iyi şeylerdir. Bu bakımdan İlhan, tamamen yararsız olmuş demenin yanlış olacağını ifade etmektedir (Aliye, 2001).

İlhan'a göre köy enstitüleri ve halk evlerinin İnönü iktidarının eğitim bakanları yönetimine geçmesiyle birlikte Türkiye'de ilericilik, Batı klasik müziğini sevmek, Yunan / Latin klasiklerini okuyup, Selçuklu / Osmanlı kültür sentezini yermek; dil devrimini özleştirmecilik diye alıp Türkçenin anlaşılmasız hâle düşmesini savunmak sayılmaktadır. Bu yüzden de İlhan'a göre, siyasi düzeyde demokrasiye intikal, muhalefetin, hakiki demokrasilerde olduğu gibi ekonomik düzeyde (yani işçi sınıfı düzeyinde) olmasına imkân vermemiş, ortaya tamamen düzmece bir üstyapı muhalefeti çıkarılmıştır.

SONUÇ

Devletlerin eğitim sistemleri yaratılmak istenilen vatandaş profili göz önünde bulundurularak tasarlanır. Her sistem gibi eğitim sistemi de girdi, işlem ve çıktı unsurlarından oluşmaktadır. Bu doğrultuda eğitimin bir süreç olduğu ve bireylerin çok küçük yaşlardan itibaren bu sürece dâhil oldukları düşünüldüğünde eğitim programlarının bir milletin kaderini tayin edecek olan gelecek kuşakların yetiştirilmesinde ne kadar önemli

¹ Attila İlhan, Gazi Mustafa Kemal'in ölümüyle birlikte, Milli Şef İsmet İnönü'nün başa geçmesiyle CHP iktidarının faşist bir dikta rejimi haline dönüştüğünü düşünmektedir.

olduğu anlaşılabilir. Attila İlhan bağımsız bir ülkenin eğitim sisteminin millî bir karaktere sahip olmasını ve tek çatı altında toplanması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bir memlekette iki türlü eğitim yapılması iki farklı tip vatandaş yetiştirecek ve bu durum da ülkenin birlik bütünlüğüne zarar verecektir. İlhan'ın, eğitim konusundaki tüm fikirlerinin referansını 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu oluşturmaktadır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu öğretimde birliği sağlayarak ulusal, demokratik ve laik cumhuriyetin, çağdaş aydınlarını yetiştirmek maksadıyla tasarlanmıştır.

Yabancı dille eğitim yapılması İlhan'ın eğitim konusunda dikkat çektiği hususlardan biridir. Ona göre devlet okullarında yabancı dille eğitim yapılması sömürge devletlerinde görülebilecek tarzda bir durum olduğundan kabul edilemez. Bu konuda yabancı dil öğrenmeye hiçbir şekilde karşı olmayan İlhan, iki durum arasındaki farklara her fırsatta değinmektedir.

1940'lı yıllardan sonra eğitim konusunda düşülen önemli bir hatanın da din eğitimi veren imam hatip okullarının asıl amacı olan din görevlisi yetiştirmenin dışına çıkarak sayılarının gittikçe artması olduğunu ifade etmektedir. Eğitim tarihimizde önemi yadsınamaz bir kurum olan köy enstitülerinin amaçları ve uygulamalarını da değerlendiren İlhan, bu kurumların Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk döneminde makul bir amaçtan doğduğunu ancak İnönü döneminde yapısının gittikçe totaliterleşerek toplumsal dönüşümü engellediğini iddia etmektedir.

İlhan'a göre bugün gerek imam hatip okulları gerekse yabancı dille eğitim yapan okullarla Tevhid-i Tedrisat Kanuna aykırı hareket edilmektedir. Eğitim sistemimizdeki bu problemlerin çözümünü ise sistemim içerisinde yer alan imam hatip okulları ve yabancı dille eğitim yapan okulların, cumhuriyetin ilk yıllarındaki konumuna döndürülerek, o dönemki işlevlerine kavuşturulmasında görmektedir.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (2003). *Atatürk devrimi ve temelleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Aliye, Z. (2001). *Mavi adam: Attila İlhan'la söyleşiler*. Ankara: Bilgi.

Arslanoğlu, İ. (1998). Türk eğitim sisteminin tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 5, 63-78.

Arslanoğlu, İ. (1998). Türk eğitim sisteminin sistemsizliği. *Yeni Forum Dergisi*, 17(337), 43-52.

Arslanoğlu, İ. (2004). Ulusal eğitime neden gereksinim vardır? *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 2004/297, 11-13.

Attila İlhan Bilim Sanat Kültür Vakfı. (2004). Maarif, Ekonomi ve Savunma Millileştirilmeli. *Yarın Dergisi*.

Berkes, N. (2007). *Batıcılık, ulusçuluk ve toplumsal devrimler*. İstanbul: Kaynak.

Berkes, N. (2011). *Türkiye'de çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi.

Çelik, Y. (Ed). (2006). *Attila İlhan armağanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Güven, İ. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

İleri, S. (2002). *Nam'ı diğer kaptan: Attila İlhan'ı dinledim*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.

İlhan, A. (1998). *Ulusal kültür savaşı*. Ankara: Bilgi.

İlhan, A. (2004). *Aydınlar savaşı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.

- İlhan, A. (2005a). *Bir sap kırmızı karanfil*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2005b). *Hangi küreselleşme?* İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2005c). *Yıldız, hilal ve kalpak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2006). *Ufkun arkasını görebilmek*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2008). *Hangi laiklik?* İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2010a). *Hangi Atatürk?* İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlhan, A. (2010b). *Hangi Batı?* İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Kafadar, O. (2007). Cumhuriyet dönemi eğitim tartışmaları. Tanıl Bora & Murat Gültekingil (Eds), *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* içinde, C.3 (s.351-381). İstanbul: İletişim.
- Karatürk, K. (2001). *Demokratik laik eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köksal, D. (2007). Attila İlhan. Tanıl Bora & Murat Gültekingil (Eds), *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* içinde, C.3 (s.488-495). İstanbul: İletişim.
- Manisalı, E. (2006). *Attila İlhan'la 1000 saat*. Ankara: Bilgi.
- Sarmaşık, B. (Der.) (2004). *Attila İlhan: Açtırma kutuyu-röportajlar-1*. Ankara: Bilgi.
- Sarmaşık, B. (2005). *Attila İlhan: Söyletme kötüyü-röportajlar-2*. Ankara: Bilgi.
- Yalçın, G. (2012). *Canlandırılan ütopya köy enstitüleri*. İstanbul: E Yayınları.
- Yamaner, Ş. (1999). *Atatürkçü düşüncede ulusal eğitim*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.